

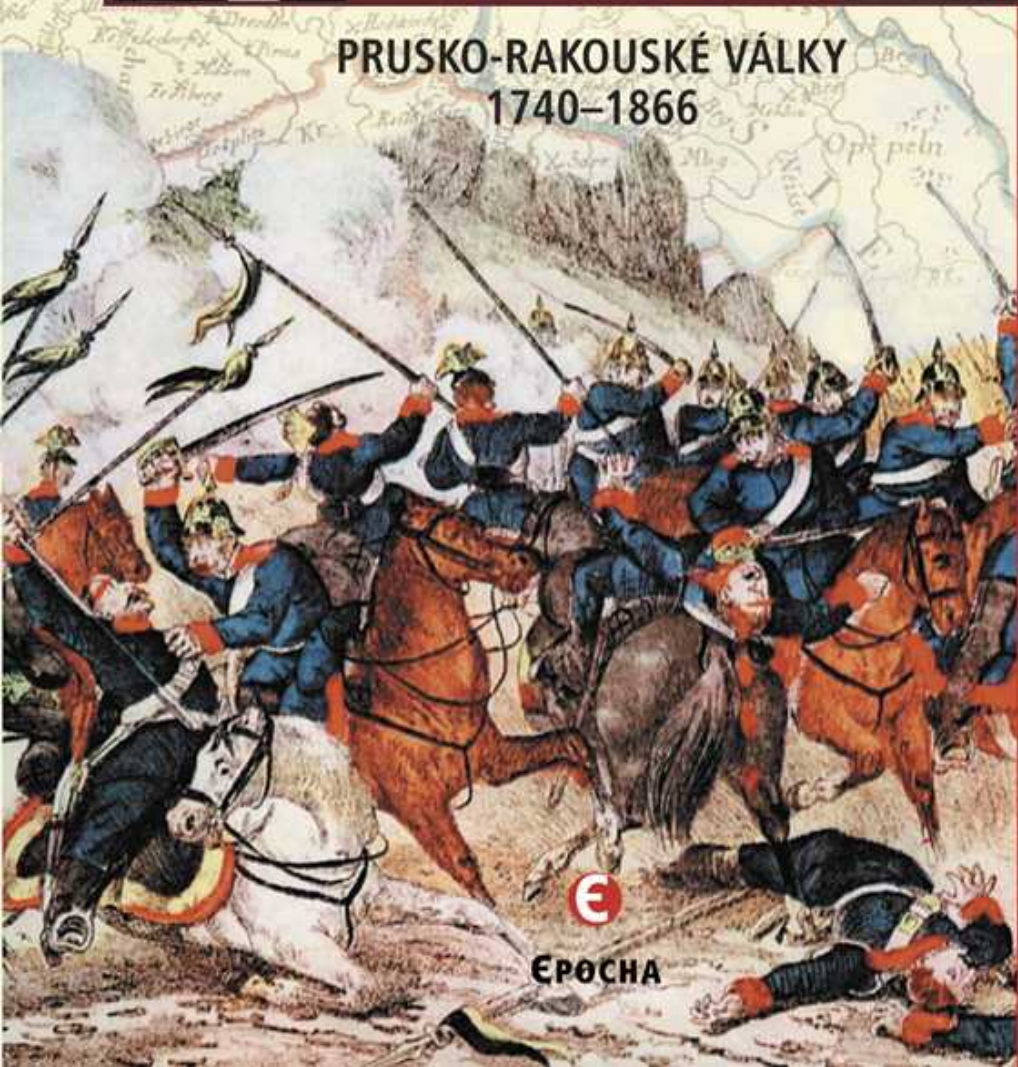
KAREL RICHTER

Třeba i železem a krví

PRUSKO-RAKOUSKÉ VÁLKY
1740–1866

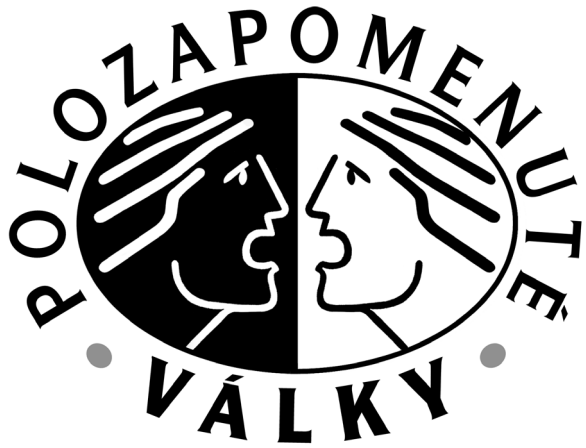
EPOCH

POLOZAPOMENUTÉ
EDICE
**Polozapomenuté
války**
VÁLKY

POLOZAPOMENŮTĚ
VÁLKY

EDICE

KAREL RICHTER

Třeba i železem a krví

PRUSKO-RAKOUSKÉ
VÁLKY 1740–1866

NAKLADATELSTVÍ
EPOCHA

Copyright © Karel Richter, 2007

Cover © Karel Kárász, 2007

Czech Edition © Nakladatelství Epoque, Praha 2007

ISBN 978-80-87027-29-5

Věnuji své ženě Jarmile.

*Zvláštní poděkování
Markétě Sandanusové
za výtvarnou spolupráci.*

OBSAH

I. Dědičné rozepře	11
Tragický rok	12
Vpád do Slezska	36
Požár se rozhořívá	44
Válka na pokračování	49
Druhá slezská válka	61
Bitva u Žďáru	79
II. Sedmiletá válka	89
Diplomatický přelom	90
Vpád do Saska	93
Bitva u Lovosic	100
Kdo seje vítě	115
Krvavá lázeň u Kolína	126
Válka se rozhořívá	138
Naděje na dobytí Slezska	148
Co bude dál?	157
Tažení ruských spojenců	161
Do čtvrtého roku války	168
Jen zázrak mohl spasit Prusko	180
Z posledních sil	186
Bitva u Lehnice	194
Ovládnutí Berlína	198
Kdy bude Prusko na kolenou?	208
Zázrak	218
Sklizeň bídné úrody	226
III. Bramborová válka	235
Nezhojené jizvy	236
Josefovy plány	239
Krátkodechá válka	242

IV. Pruské ambice	251
Historický prolog.	252
Pod novým králem	259
Šlesvicko-holštýnské extempore	262
V. Konečné vyrovnání.	285
Itálie vstupuje do hry	286
Na severním válčišti	297
Pruský vpád do Čech	308
Pruský nezdar u Trutnova	331
Nešťastná bitva u Skalice	346
Na jizerské frontě.	357
Ztráta Jičína	369
Pruský útok pokračuje	378
Válečné finále	382
Schyluje se k bitvě	388
Bitva začíná	395
Výsledek na vázkách	403
Boční úder	410
Druhá armáda přichází	417
Boj o centrální postavení	424
Oharky naděje	436
Ústup	447
Složitá cesta k míru	466
Jednání o míru	472
Doslov	480
Chronologie	484
Literatura	493

I. Dědičné rozepře

TRAGICKÝ ROK

Na Staroměstském náměstí v Praze byl 31. prosince 1865 přesně o půlnoci před zraky početného davu zvědavých diváků spuštěn hodinový stroj památného orloje na radniční věži. Odpočítal poslední hodiny starého roku a lidé, kteří nadšeně přihlíželi průvodu nových, barevných figur apoštolů, netušili, co všechno je v nadcházejícím roce čeká. A nejnem je.

Za několik dní, v pátek 5. ledna 1866, se na jevišti Prozatímního divadla, naplněného do posledního místečka, odehrávala dlouho ohlašovaná a s dychtivým napětím očekávaná první opera skladatele a kapelníka Bedřicha Smetany s názvem, který, jak se za pár měsíců ukáže, má téměř prorocký význam, Braniboři v Čechách. Opera sklídila obrovský úspěch.

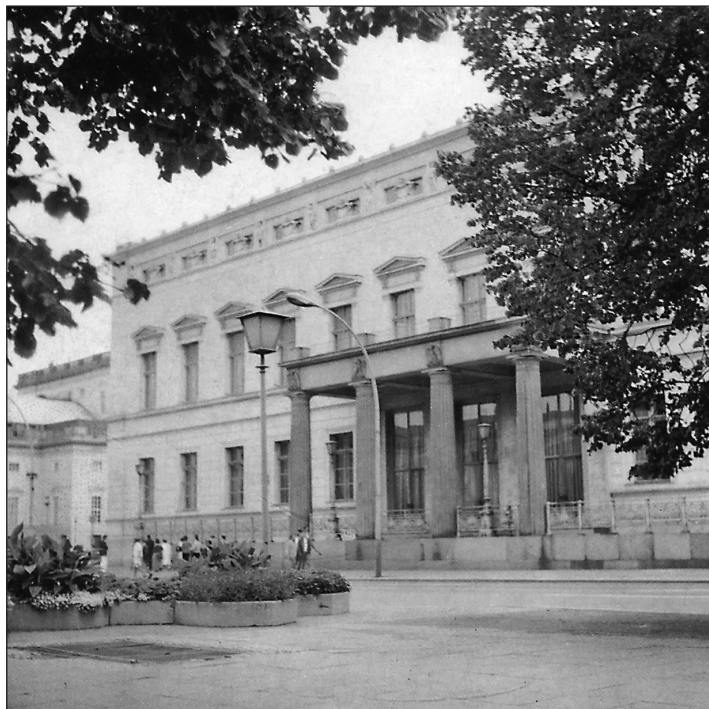

František Josef I.

Budoucnost se zdála nadějná. *Národní listy* v novoročním úvodníku hýřily optimismem: „Zdá se, jako by každý jednotlivý stát měl co hojit na ranách z dob dřívějších, pročez touží po klidu.“ To byl zajisté správný postřeh, příští měsíce však přinesou definitivní odpověď na otázku, zda řečená tužba po klidu bude naplněna.

V Čechách se lidé radují: Císař pán František Josef I. přijal prosincovou děkovnou adresu českého sněmu s „nejúplnějším uspokojením“ a odpověděl nadějným poselstvím, v jehož závěru se pravilo: „Radostně vítám okamžik, ve kterém zdar velikého díla mne povede do mého staroslavného města Prahy, abych tam uprostřed svých věrných Čechů po právu a svatém obyčeji akt korunovací vykonal.“

Ještě 8. února české noviny citovaly z trůnní řeči britské královny Viktorie v parlamentu ujištění, že „nemá příčiny, aby se bála, že mír všeobecný bude porušen“. Avšak již následující den znepokojilo české čtenáře

Královský palác v Berlíně

uveřejnění zvláštního telegramu z Vídně, že „mezi Vídní a Berlínem je napnutí co možno veliké“. Co se stalo?

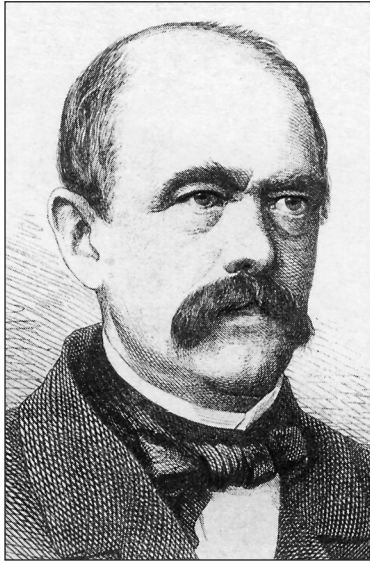
Propukaly rozpory ve společné rakousko-pruské správě Šlesvicka-Holštýnska. V obou vévodstvích se přes úřední zákaz nepřestávalo agitovat pro nastolení vlády vévody Augustenburského, zatímco pruská nadvláda v jakékoli podobě ztrácela širší podporu. Rakousko nemělo důvod v Holštýnsku svěřenému její správě potlačovat snahy o nezávislost na Prusku. Odmítalo proto pruské žádosti o zákrok proti stoupencům augustenburské vlády na svém správním území jako nevhodné a nepřijatelné vměšování do svých mocenských záležitostí. Berlín byl zvláště pobouřen čtyřtisícovým protipruským protestním shromážděním augustenburské strany 23. ledna v Altoně, které rakouský guvernér generál Gablenz nejprve zakázal, ale nakonec povolil. Pruský protest rakouská vláda zamítla. Pruský premiér Bismarck dal při setkání s rakouským vyslancem Esterházym jednoznačně najevo, že již nepovažuje prusko-rakouskou alianci za platnou.

28. února se to potvrdilo v Berlíně. Ve starém paláci s antickým portálem na třídě Unter den Linden přesně ve 12.00 začalo jednání korunní rady, kterou narychlo svolal král Wilhelm. Ještě než se ujal slova, přejel vážným pohledem všechny přítomné civilní i vojenské hodnostáře. Seděli tu ministři v čele s Ottou von Bismarckem, korunní princ Friedrich Wilhelm, šéf generálního štábu generál Helmuth von Moltke s třemi dalšími generály ve zlatě vyšíváných tmavomodrých uniformách, pruský vyslanec v Paříži hrabě von Goltz. Všichni hleděli na krále s dychtivým očekáváním. Napětí vzrostlo, když král vyzval přítomné, aby o všem, co se bude projednávat, jakož i o pouhém tématu jednání zachovali nejprísnější mlčení. Hned poté přešel k věci: Gastýnské úmluvy o společné správě Šlesvicka-Holštýnska ztratily platnost. Rakouská vláda nastolila vůči Prusku nepřátelský kurz, který možná povede k válce. Prusko nemůže ustoupit od svých plánů. Projev zakončil výbojným výrokem: „Nechceme provokovat válku, ale musíme jít svou cestou dále, aniž bychom se přítom války zalekli.“

Po králi se ujal slova Bismarck. V působivých barvách vylíčil celý sled rakouských intrik a řekl bez obalu: „Nebylo by moudré nechat na Rakousku volbu příhodného okamžiku pro válku. Jelikož rakouskou únorovou nótou je roztržka dovršena, nastala ta pravá chvíle. Celý historický

vývoj německých vztahů, nepřátelské chování Rakouska,“ volal silným hlasem, „nás ženou vstříc válce. Bylo by chybou jít jí nyní z cesty!“

Všichni ministři dávali příčinnivě najevo souhlas se slovy svého premiéra.

Otto von Bismarck

Pruský vyslanec v Paříži hrabě Robert Goltz doplnil jeho projev ujištěním, že Francie v případě války o Šlesvicko a Holštýnsko zachová neutralitu stejně jako Anglie a sprátelené Rusko. Prusko bude mít tudíž bezpochyby krytá záda, zejména uzavře-li spojenectví s Itálií, kterým by dozajista dosáhlo neobyčejně výhodného diplomatického i vojenského postavení.

Všichni přítomní, kromě ministra financí, přitakávali válečnému řešení. Šlesvický guvernér Manteuffel dokonce zvolal: „My se už nacházíme ve válce a já se vřele přimlouvám za její rozšíření!“

Nakonec byl požádán o vyjádření náčelník generálního štábu a tvůrce operačních plánů pro válku proti dunajské monarchii generál Moltke, pod jehož vedením se generální štáb proměnil z bezvýznamného vědecko-technického pracoviště ministerstva války v řídicí a plánovací centrum a skutečný vrcholný orgán velení pruské armády.

„Já jsem pro válku,“ oznámil úvodem. „Podmínkou pro vítězství nad Rakouskem je vojenské spojenectví s Itálií, aby bylo možno odpoutat nucenou přítomností v Itálii alespoň sto tisíc rakouských vojáků. Rakousko by pak bylo schopno postavit do pole na severu přibližně dvě stě čtyřicet tisíc mužů, proti nimž by Prusko mohlo vyslat do boje přibližně stejný počet.“

Generál Helmuth von Moltke

Na závěr se o slovo říhlásil korunní princ, druhý nejvyšší z přítomných hodnostářů po králi. Na rozdíl od všeobecné nálady u jednacího stolu vyslovil důrazné varování před bratrovražednou válkou. „Radím využít všech možností k mírovému vyrovnání s Rakouskem.“

Jednání korunní rady uzavřel král Wilhelm. „Zisk vévodství stojí za válku,“ prohlásil, „i když bych mírové řešení, pokud by ovšem vůbec bylo možné, přijal raději.“ Odpovědnost za válku však svalil na bedra Rakouska. „O tom, zda potrvá mír, či vypukne válka, se rozhodne v závislosti na jeho dalším postoji.“

Pruský tisk radil Rakousku, ať si uvědomí svůj charakter „podunajské říše“ a severní Německo ať přenechá Prusku, pro něj je jeho ovládnutí

životní nutností, jih Itálii a odškodní se ve své „přirozené sféře“ ovládnutím Moldávie a Valašska (kde byl 23. února 1866 státním převratem svržen kníže Cuza, takže se uvolnil trůn). Pro Rakousko to byla ovšem nepřijatelná rada, neboť zájem o rumunská knížectví by okamžitě vedl k nežádoucím rozepřím s Ruskem a Tureckem.

Pruský král Wilhelm I.

Někdy v polovině března, když se hladina veřejného mínění, rozčeřená obavami z války, začala opět uklidňovat, byl premiér Bismarck pozván na saské vyslanectví v Berlíně k slavnostnímu obědu. Vyslancova choť, hraběnka Hohenthalová, která seděla u prostřené tabule vedle něho, obrátila se na něj s naivně otevřenou otázkou: „Je pravda, Excellence, co se proslychá, že Prusko chce ve válce porazit Rakousko a dobýt Sasko?“

Prátelsky naladěný Bismarck odpověděl s překvapivou upřímností: „Zcela jistě je to pravda, milá hraběnko. Od prvního dne své vlády nemyslím na nic jiného. Brzy uvidíte, že střílíme lépe než náš protivník.“

„To je strašné,“ zaúpěla hraběnka. „V tom případě, když už jste tak srdečně upřímný, můžete mi snad dát přátelskou radu. Máme dvě panství, jedno v Čechách a druhé u Lipska. Kam bychom se měli uchýlit?“

„Já vám mohu pouze poradit,“ odvětil zdvořile Bismarck, „abyste nešli do Čech, neboť právě někde v blízkosti vašeho statku, pokud se nemýlím, ušetříme Rakušanům porážku. Mohli byste tam tudíž zažít nemilá dobrodružství. Jeďte klidně do svého saského zámku, tam vás nikdo nebude obtěžovat. Lipsko neleží na operačním směru.“

Hraběnka si rozhovor s Bismarckem přirozeně nenechala pro sebe. Jeho obsah vzbudil senzaci. Bismarck jej ani nepopřel, ani nepotvrdil. Tvářil se, jako by byl nad diplomatické klepy povznesen. Saský ministr zahraničí Beust jej však nebral na lehkou váhu. Okamžitě informoval Vídeň s žádostí o rázný diplomatický zákrok. Rakouský vyslanec Esterházy z pověření svého ministra zahraničí Mensdorfa si vyžádal audienci u Bismarcka a položil mu přímou otázku: „Má Prusko v úmyslu zničit Gastýnskou konvenci?“ Žádal „naprosto precizní a nedvojsmyslnou odpověď“.

Bismarck se zdál být zpočátku v rozpacích. Vymlouval se, že na ústní otázku lze těžko podat precizní odpověď, žádal písemné vyjádření. Pak se ale rozhorlil a začal chrlit obvinění, jedno za druhým. Označil Rakousko za kazimíra, který zbrojí a žene věci k válce... Po chvíli se nicméně ovládl. Uvažoval, jestli by nebylo lépe nechat vyslancovu otázku bez odpovědi. Nakonec se však přece jen vyslovil: „Na jakoukoli otázku toho druhu, jakou jste mi položil, nelze odpovědět jinak než slovem Ne.“ Bez podrobnějšího vysvětlení byla ovšem tato odpověď veskrze nezřetelná, a tudíž bezcenná, zvláště když sám Bismarck připustil, že i mocnost, která by zítra hodlala překročit cizí hranice, ani v předvečer vpádu by svůj záměr nepřiznala.

V tisku se objevovaly nejrůznější dohady, zda válka bude či nebude. Staročeský list *Národ* 1. dubna v úvodníku prohlašoval případnou válku s Pruskem za „nejpopulárnější ze všech, které by Rakousko vésti mohlo, neboť pomíneme-li Turecko, není žádný stát na světě v takové nenávisti u lidu českého jako právě náš soused lupem zbohatlý a na lup spekulující“. Již v únoru tento list, obrážející mínění značné části české veřejnosti, dovozoval: „Válka prusko-rakouská byla by u nás nejen nejpopulárnější, nýbrž nabyla by prvním výstřelem rázu národní války pro nás Čechy,

a kdyby vypukla a přišlo zle, musíme přinést poslední kapku krve a poslední haléř za oběť ve prospěch věci rakouské, kteráž jest zároveň národní věcí českou.“

Již ve druhé polovině března 1866 se mezi význačnými osobnostmi, kterým byla poskytnuta audience v pruském královském paláci, objevil černovlasý, ztepilý voják jiskrného pohledu. Italský generál Giuseppe Govone v doprovodu civilního poradce hraběte Camila Barala. Od 14. března z pověření své vlády jednal s Bismarckem o vojenském spojení. 8. dubna dospělo jednání k podepsání tajné prusko-italské smlouvy. Obsahovala závazek obou smluvních stran, že do tří měsíců, tedy nejpozději do 8. června, zahájí společně válku proti Rakousku. V závěrečné klauzuli byl italské straně přislíben, kromě finančního příspěvku ve výši 120 milionů franků, zisk Benátska, poslední větší rakouské državy na italské půdě, kromě jihotyrolského Trentina. To byla pro Italy vhodně použitá návnada, která je snadno vlákala do pruské válečné pasti.

Bismarck si ovšem uvědomoval, že šlesvicko-holštýnská otázka není vhodnou záminkou pro válku. Bylo třeba najít jinou.

Ve Vídni se mezitím v týdnu od 7. do 14. března konala řada porad nejvyšších rakouských armádních činitelů. Jednali o mimořádně závažných otázkách. Císař generálům předložil k posouzení operační plány. Byl zároveň podrobně rozebrán a zhodnocen celkový stav armády, její dislokace, vytváření bojových uskupení jednotlivých složek armády, řešily se otázky výzbroje a výstroje pěchoty, dělostřelectva i jezdeckta, vybavení a dodatečné fortifikační úpravy pevností. Počítalo se s nutností bojovat současně na dvou frontách, nejenom proti Prusku, ale i proti Itálii. Se zřetelem k tomu bylo rozhodnuto zformovat Severní armádu pro operace v českých zemích a Jižní armádu pro bojovou činnost na italském bojišti. Podle schválených operačních plánů byly již v březnu do Čech přesunuty pěší jednotky v síle asi 10 000 mužů a rozmístěny poblíž hranic.

Také Prusko podnikalo viditelné přípravy k válce. Z rozhodnutí korunní rady z 27. března se přikročilo k úpravě pevností na prusko-rakouských hranicích a 75 pěších batalionů bylo doplněno mužstvem na válečný stav mobilizací zhruba 11 000 záložníků.

Vlády obou znesvářených států si přitom vyměňovaly čím dál ostřejší nóty. 9. dubna přišla zpráva z Frankfurtu nad Mohanem, která ohromila

veřejnost. Pruská vláda, která již v únoru neoficiálně sondovala postoj jednotlivých německých států k svému návrhu reformy Německého spolku, jejíž podstatou bylo sjednocení německých zemí kolem Pruska a vytlačení Rakouska jako národnostně smíšeného, neněmeckého státu z členství ve Spolku, nyní vystoupila s návrhem svolat německý parlament utvořený na základě všeobecných a přímých voleb k projednání tohoto návrhu. Bismarck sledoval tímto krokem dva cíle: Vystupňovat rozepří s Rakouskem a zároveň představit Prusko německé veřejnosti jako zastávce národních zájmů německého národa.

Pruská iniciativa vyvolala rozruch ve všech vrstvách obyvatelstva německých států. Každému bylo jasné, že konfliktní premiér Bismarck návrhem na svolání spolkového sněmu chce vyprovokovat válku s Rakouskem, neboť reforma Německého spolku nemůže znamenat nic jiného než likvidaci vedoucího mocenského postavení rakouské monarchie.

Bismarckova politika narážela na nepochopení a nesouhlas ve vlastním Prusku. Sám král, když mu premiér vyložil svůj plán, jak využít vše-německého parlamentu pro zájmy Pruska, zvolal rozčileně: „Ale to je přece revoluce, co mi tady navrhuje!“ Velká část pruských statkářů, junkerů, vysocí prušští diplomaté a vlivné kruhy u dvora se obávali všeobecných voleb a z nich vzešlého parlamentu. Viděli v něm nástroj, kterého liberální demokraté snadno využijí k tomu, aby připravili junkery o moc. Nebyli ani přesvědčeni, že Prusko ve válce najisto zvítězí. Pruská šlechta namnoze nepohlížela na šlechtické vládnoucí kruhy Rakouska jako na nepřátele, nýbrž spíše jako na spolubojovníky proti revolučním silám. Nepochopili, že Bismarck svou válečnou politikou sleduje v konečném důsledku úplné potlačení revoluce.

Královna Augusta, korunní princ, pařížský vyslanec von Goltz i téměř celé Wilhelmovo knížecí příbuzenstvo, všichni se snažili krále přemluvit, aby se od Bismarckovy politiky distancoval. Někteří přímo žádali, aby byl ministerský předseda propuštěn a nahrazen hrabětem von Goltz. Začalo se šuškat, že Bismarckův pád je otázkou několika dnů. Avšak vliv militaristů v čele s ministrem války Roonem a šéfem generálního štábu Moltkem byl tak silný a dalekosáhlý, že se jim podařilo Bismarcka udržet u moci. Jejich nejpůsobivějším argumentem, kterého používal i sám Bismarck, byla přehnaná nebo účelově zkreslená hlášení o válečných přípravách a politických intrikách Rakušanů. Vytrvale vsugerovávali králi,

že Rakousko je dravá šelma, proti které se nevinné, mírumilovné Prusko musí bránit. (Ve skutečnosti tomu bylo právě naopak.)

Pravda je, že dunajská monarchie, nejreakčnejší, moderním proudům nejméně přístupný stát Německa, ovládaný vysokou šlechtou, byla nezbytně rozhodným odpůrcem německého národního státu. Jeho vládci věděli bezpečně, že do čela shora sjednoceného Německa by se rozhodně nedostali oni, ale prušští junkeři, přičemž by zřejmě zároveň bylo nutno vyjít vstříc národním hnutím Maďarů, Čechů, Slováků, Chorvatů, Srbů, Slováků, Rumunů, Ukrajinců, Rusínů, Poláků a Italů, všech Rakouskem podmaněných národů, které toužily po nezávislosti. Vládnoucí kruhy Rakouska nebyly připraveny na podporu ideje sjednocení Německa a nebyly ani schopny ji uskutečnit. Z prestižních důvodů se však nemohly vzdát svého tradicemi daného přednostního postavení v Německém spolku. Z této skutečnosti pro junkersko-militaristické Prusko vyplývalo, že jedinou cestou, jak dospět k rozbití Německého spolku a vytvoření německého národního státu, je válka.

Ještě svitla naděje na udržení míru. Ve druhé polovině dubna Bismarck náhle onemocněl a byl dočasně upoután na lůžko. Ztratil tak přehled o vládních záležitostech a bezprostřední vliv na jejich vyřizování. Nemohl se účastnit důležitých porad a setkávat se podle potřeby s králem. Právě v té době, 20. dubna, byla do Berlína doručena nóta, v níž rakouská vláda navrhovala, aby Rakousko a Prusko s platností od 25. dubna zrušily všechny dosavadní válečné přípravy.

Král a většina ministrů následující den rakouský návrh přijali. Nemocný Bismarck mohl zlostí vyletět z kůže. Vynutil si alespoň, že do souhlasné odpovědi byla vložena formulace ponechávající datum odzbrojovacích opatření zatím ještě otevřené. Válečné nebezpečí se však zdálo zažehnané. Rakouský vyslanec Karolyi označil pruský souhlas za Bismarckovo fiasko. Novinové články vzbuzovaly růžové naděje. České *Národní listy* dokonce zrušily svou zvláštní rubriku s nadpisem Přípravy k válce. Zdála se již bezpředmětná.

Vtom nastal nečekaný obrat. Rakousko 21. dubna vyhlásilo mobilizaci své Jižní armády. Evropu znovu zachvátil rozruch. Co se děje?

Italská vláda totiž otevřeně podnikala přípravy k válce. Začínalo být čím dál zjevnější, že generál Govone nepřijel před nedávnem do Berlína pouze nakoupit padesát nadbytečných pruských pistolí s pouzdry, jak

se oficiálně předstíralo. Bylo již nabíledni, že Itálie s Pruskem ujednala tajný komplot. Nedočkávě se nyní připravovala k osvobození Benátska. Povolala do armády brance podléhající odvodu v roce 1866, ale nepropustila do zálohy vojáky, kteří si odsloužili povinnou dobu služby. Tím se zvýšil početní stav italské armády. Zároveň začala soustřeďovat jednotky u hranic benátské rakouské provincie.

Rakousko odpovědělo mobilizací, která měla Italy odstrašit. Listy v Čechách vzrušeně oznamovaly: „Italské vojsko pošunuto jest k hranicím. U Bologni soustředěna jest velká síla vojska. Jsou určité zprávy o vtržení válečném...“ V obnovené rubrice *Národních listů* Přípravy k válce se čtenářům sdělovalo: „... jen co bylo trochu uklidnění, stal se nenadálý obrat a zdá se, jako bychom válce byli nyní bližší nežli kdykoliv dříve“.

Náčelník rakouského generálního štábu Henikstein v memorandu odevdaném ministru zahraničí pod dojmem italských vojenských opatření požadoval mobilizaci rakouských vojenských sil v Itálii. Ministroví zahraničí bylo jasné, že mobilizace, byť pouze na jihu, bude velkou zátěží pro jednání s Pruskem. Vláda však přes jeho zarputilý odpor vyhověla generálnímu štábu.

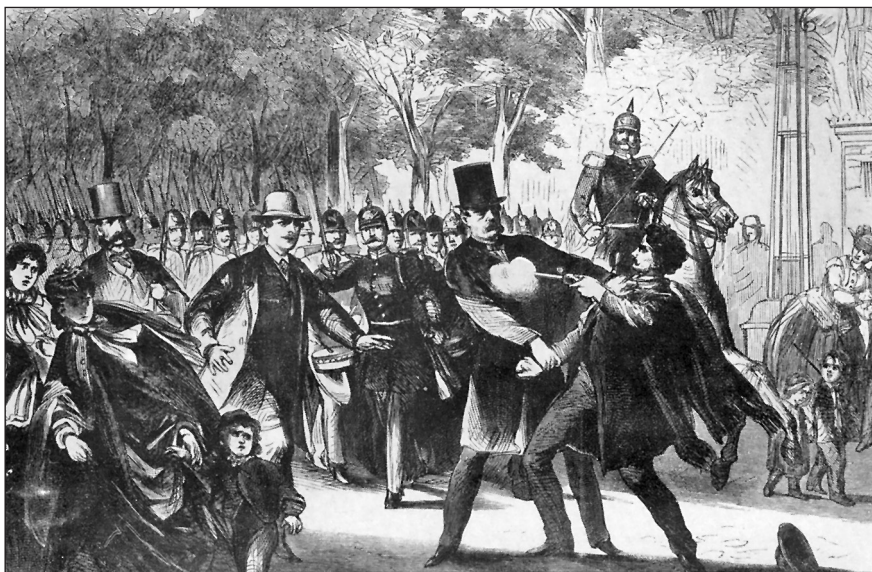
Bismarck se pod dojmem této zprávy téměř zázračně uzdravil. Ihned zaslal italské vládě písemné ujištění, že může počítat s pruskou pomocí. Povzbuzena tímto ujištěním, italská vláda 26. dubna vyhlásila mobilizaci všech vojenských pozemních i námořních sil.

Rakouská vláda namísto moudré zdrženlivosti učinila další krok směrem k válce, který ještě znásobil Bismarckovo uspokojení z toho, jak mu Rakušané hrají do karet. Zahájila mobilizaci své Severní armády určené do boje proti Prusku. Za těchto okolností Bismarck spolu s Moltkem a Roonem snadno už přiměl krále Wilhelma 3. května k podepsání mobilizační vyhlášky. Urychleně se začalo doplňovat 5 sborů pruské armády, pokyny pro doplňování ostatních měly následovat během několika dní.

Je 7. května 1866, krátce po 17. hodině. Premiér Bismarck, v cylindru a tmavém dlouhém plášti, vyšel ze sloupového portálu královského paláce po rozhovoru s panovníkem a spokojeně kráčí alejí Unter den Linden k svému premiérskému paláci, kde má i úředně přidělený byt. Poblíž

nároží se pojednou za jeho zády ozvaly dvě střelné rány. Rychle se otočil. Dva kroky za sebou spatřil hubeného mladíka, který na něho napřahoval revolver. Vrhł se na něj, uchopil ho pod krkem a za pravou ruku. Při zápolení obou mužů padl třetí výstřel. Kulka šla mimo. Avšak atentátník stačil bleskurychle přendat revolver do levé ruky, přitiskl jej ministrovi na hrud' a dvakrát rychle stiskl spoušť. Mezitím přispěchali četníci a několik vojáků gardového pěšího pluku, který náhodou pochodoval kolem. Zadrželi střelce a odvedli ho na četnickou strážnici. Bismarck k obecnému údivu zůstal nejenom živ, ale dokonce nezraněn. První tři střely minuly cíl, poslední dvě ztlumil průnik zimníkem, sakem a vestou natolik, že uvázly beze škody v premiérově nátělníku.

Atentát na Bismarcka

Na strážnici se výslechem zjistilo, že atentátník je student z jižního Německa Ferdinand Cohen-Blind, nevlastní syn známého levicového radikála Karla Blinda. Při jeho zatčení četníci provedli u něj pouze zběžnou tělesnou prohlídku, odňali mu sice revolver, ale nenašli v podpaždí ukrytý nůž. Večer si jím mladík v cele vyšetřovací vazby podřezal zápěstí.